

Entréträdgårdens utformning och egenskaper

– människans beteende och uppfattning

The design and characteristics of the entrance garden
- human behavior and perception

Anna Hansson och Hanna Agace

Entréträdgårdens utformning och egenskaper - människans beteende och uppfattning

Anna Hansson & Hanna Agace

Handledare:	Mona Wembling, SLU, institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Examinator:	Anders Folkesson, SLU, institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Omfattning:	15 hp
Nivå och fördjupning:	G2E
Kurstitel:	Självständigt arbete i landskapsarkitektur
Kurskod:	EX0847
Program/utbildning:	Trädgårdsingenjör: Design/ Kandidatprogram
Kursansvarig:	Helena Persson
Utgivningsort:	Alnarp
Utgivningsår:	2021
Omslagsbild:	Anna Hansson & Hanna Agace
Nyckelord:	entréträdgård, offentlig, privat, semi-offentlig, element, rumslighet

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet
Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap
institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Publicering och arkivering

JA, vi ger härmed vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.

Förord

Under vår utbildning inom programmet Trädgårdsingenjör-design har vi studerat rumslig karaktär i trädgård och vilka element som kan påverka detta. Elementen har varit alltifrån hårdgjorda material till växtmaterial, skala och proportioner. Vi har även diskuterat upplevelsen och rörelsemönstret i en trädgård. I utbildningen har fokus främst varit utformning av en trädgård i sin helhet och i en större skala. Detta har bidragit till att vi vill undersöka en specifik sektion av trädgården djupare, i detta fall entréträdgården som vanligtvis är på framsidan av bostaden. I kursen Växtkomposition tilldelades vi en mindre uppgift där vi fick inrikta oss på just entréträdgården, det var i samband med uppgiften som vi beslutade oss att skriva ett självständigt arbete inom ämnet.

Vi vill rikta ett stort tack till alla personer som ställt upp på intervju. En insikt från er profession har bidragit till och stärkt vårt arbete enormt. Tack vare er har vi fått en djupare förståelse både utifrån ett konstnärligt perspektiv men även utifrån en trädgårdsdesigners synsätt.

Vi vill även tacka Lotta Blombäck som jobbar på SLU i Umeå som hjälpt oss med akademiskt skrivande samt referenshantering, du stöttade oss i vårt skrivande samt gjorde så att vi fick tillbaka vårt självförtroende för arbetet.

Tack även till Anna Jakobsson för att du svarat på alla våra mejl, du har inte bara gett oss bra information utan även tipsat oss om hur vi kan gå till väga för att få fram mer data.

Sist men absolut inte minst vill vi tacka vår underbara handledare Mona Wembling som stöttat oss i ur och skur och som alltid varit närvarande under arbetets gång. Tack för att vi spontant fick ringa dig när vi satt i knipa.

Sammanfattning

Arbetet bygger på en litteraturstudie, med kompletterande intervjuer. Syftet var att undersöka faktorer och element som påverkar människans beteende kring en entréträdgård. Det vill säga en ingång till ett avgränsat område i anslutning till en bostad.

Undersökningen som vi utfört visar på att ett flertal faktorer kan påverka människans beteendemönster. Faktorer som vi tar upp och som kan påverka en entréträdgårds utformning och därav beteendemönstret hos människan är bland annat, skala och proportioner, element, ekonomisk påverkan och inte minst hur och vart gränser dras och utformas mellan privat och offentligt.

Beroende på vilket uttryck entréträdgården ger, kan den fysiska tillgängligheten påverkas genom att den utformas mer eller mindre privat. Exempelvis får förbipasserande och grannar en individuell uppfattning om platsen, beroende på om det är en hög häck vid tomtgränsen eller ett öppet synfält. Iakttagelserna avgör graden av sociala interaktioner mellan ägaren och allmänheten (Swapan, Bay och Marinova, 2018a).

Vi har granskat ett urval av länder där vi undersöker villa- och radhusområden och jämfört faktorer som påverkar utformningen av en entréträdgård. Lagar och restriktioner samt ekonomiska aspekter är några av de faktorer som påverkar utformning av en entréträdgård och skiljer sig något mellan länderna.

Det finns många olika faktorer som påverkar utformningen av entréträdgårdar och därav människans uppfattning. Det går inte att generalisera en utformning eftersom människor prioriterar olika. Beroende på entréträdgårds utformning kan sociala interaktioner främjas.

Abstract

The work is carried out as a literature study with interviews as a supplement where we have researched factors and elements that affect human behavior around an entrance garden also known as the “front yard”.

The study we conducted shows that several factors can affect human behavior patterns and social interactions. Factors that we address that can reduce or strengthen the design of an entrance garden and hence the behavioral pattern in humans include: scale and proportions, elements, economic impact and not least boundaries between private and public spaces.

Depending on the expression of the entrance garden, the physical accessibility can be affected and make the plot more or less private. For example, passers-by and neighbors get an individual view of the place, depending on whether it is a high hedge at the plot boundary or an open view. The observations determine the degree of social interactions between the owner and the public (Swapan, Bay and Marinova, 2018a).

We have examined a selection of countries where we studied residential and row house areas and compared factors that affect the design of an entrance garden. Laws and restrictions as well as economic aspects are factors that affect the design of an entrance garden and differ somewhat between countries.

There are many different factors that effect the design of entrance gardens and hence the human perception. People have different priorities in life and therefore it is not possible to generalize the design of an entrance garden. Depending on the design of an entrance garden, social interactions can be encouraged.

Innehållsförteckning

Centrala begrepp.....	9
1. Inledning.....	10
1.1. Bakgrund	10
1.2. Syfte och mål	11
1.3. Frågeställningar	11
1.4. Avgränsningar	12
1.5. Metod.....	12
2. Aspekter som påverkar entréträdgårdens utformning	13
2.1. Det första intrycket.....	13
2.2. Påverka sinnesstämning	14
2.3. Människans rörelsemönster	17
2.4. Gemensam karaktär i villaområdet.....	19
2.5. Lagar och restriktioner som påverka utformning av entréträdgårdar	20
2.6. Klimat och beteende	22
2.7. Ekonomisk aspekt och status	25
3. Mötet mellan det privata och det offentliga	26
3.1. Privat möter offentligt.....	26
3.2. Gränser	28
3.3. När gränser suddas ut	30
3.4. Tydliga gränser.....	32
3.5. Platsbesök	33
4. Diskussion.....	35
5. Slutsats.....	38
Referenser.....	39
Figurförteckning.....	42

Centrala begrepp

<i>Element</i>	Komponenter som påverkar rumslighet, såsom häckar, staket, murar, pergola osv
<i>Entréträdgård</i>	Ingång till ett avgränsat område i anslutning till en bostad.
<i>Offentlig</i>	Öppet/tillgängligt för alla människor.
<i>Privat</i>	Enskild: ofta motsatsen till offentlig.
<i>Semi-offentlig</i>	"Halvt" öppet/ tillgängligt för alla människor.
<i>Rumslighet</i>	Element eller faktorer som skapar golv, väggar och tak, vilket bidrar till en omsluten känsla.

1. Inledning

1.1. Bakgrund

Entrén är det första besökaren ser när en kommer hem till någon, det är här besökaren får en första uppfattning av den boendes och därtill trädgårdsägarens stil och personliga karaktär. Trots det, är detta en plats som lätt blir förbisedd fastän den har stor potential.

Inspiration till arbetet uppkom då vi först fick höra ordet “entréträdgård” i kursen Växtkomposition. I kursen fick vi i uppgift att designa och formge en entré i anknytning till Gro-huset vid SLU, Alnarp. Under arbetets gång upptäckte vi att entréträdgården är en unik plats som bör undersökas närmare. Den är unik på så sätt att det är en plats, ett mellanrum mellan det offentliga och det privata. Två motpoler möts där övergången är svårbalanserad och i arbetet vill vi undersöka detta djupare.

Något som vi är intresserade av är människans beteendemönster kring privata respektive offentliga platser. Frågor vi ställer oss, varför beter sig människan på ett visst sätt i exempelvis en sluten miljö som är inhägnat av hög häck, etc. och kan formgivning och olika element påverka beteendet?

Ordet entréträdgård finns inte i något uppslagsverk, men för att tydliggöra begreppet har vi delat upp det, där entré kommer från franskans *entrée* och betyder ingång, inträde och intåg (NE, 2021a). Trädgård betyder avgränsat område i anslutning till en bostad eller större byggnad (NE, 2021b). Således betyder entréträdgård ingång till ett avgränsat område i anslutning till en bostad. När vi i denna text talar om entréträdgårdar är det framsidan av bostaden vi syftar på. Ofta vetter framsidan ut mot en offentlig plats, dvs trottoar eller gata där den privata delen är bostaden.

När vi talar om entréträdgården som en semi- offentlig plats syftar vi på att det finns en tillgänglighet för besökare att ta sig till och från huset. Generellt sett har allmänheten rätt att gå igenom entréträdgården för att exempelvis knacka på, lämna post eller sälja något. Hade personer däremot tagit sig in via bakträdgården, kan det

upplevas suspekt eftersom platsen anses vara mer privat. Entréträdgården är fortfarande en privat yta, juridiskt sett. Däremot kan förbipasserande vanligtvis se in från gatan över exempelvis ett staket, vilket gör att entréträdgården även kan bli visuellt tillgänglig.

Entrén behöver inte ta sin början då du fysiskt kliver in i ett hus, utan kan börja redan vid tomtgränsen (Andersson, 1998). Det kan vara en tydlig tröskel du kliver över från det offentliga in till det privata men övergången kan även vara obemärkt och diffus där avsikten är att ledas till bostaden. Med rätt förutsättningar kan entréträdgården rama in huset och lyfta fram arkitekturen. Ett samspel och en balans mellan arkitektur och entréträdgård kan därför vara betydelsefull för att skapa ett specifikt uttryck.

Följden av första intrycket beror på entréns utformning och besökarens personliga uppfattning. Utformningen kan därför vara väsentlig i förhållande till vilket intryck individen vill frambringa hos besökare och förbipasserande. Planteringar, häckar, staket, stenläggningar, nivåskillnader och gångar är exempel på element som inte bara bidrar till funktion, utan även till det visuella uttrycket.

1.2. Syfte och mål

Syftet med uppsatsen är att beskriva olika aspekter som påverkar utformningen och upplevelsen av entréträdgårdar. Målet med detta arbete är att vi själva vill få en utökad kunskap inom området för att ta med oss i vår framtida profession eftersom det i dagsläget inte finns mycket att hämta ur litteraturen. Vi hoppas även att andra kommer ta del av och nyttja informationen vi lyfter fram och se det som ett verktyg i gestaltungsprocessen.

1.3. Frågeställningar

Vilka aspekter och element påverkar utformningen och upplevelsen av entréträdgårdar?

Hur ser mötet ut mellan den privata bostaden och det offentliga utanför tomtgränsen?

1.4. Avgränsningar

Tyngdpunkten har legat på villaområden och radhus i tätbebyggda områden i Sverige. Avgränsningen i arbetet har varit att lägga fokus på att undersöka om och hur entréträdgårdens utformning kan påverka människors upplevelse och om vi som trädgårdsdesigner i vårt yrke, kan gestalta framsidan av trädgården i syfte att främja sociala interaktioner. De länder som beskrivs i litteratur vi tagit del av är Storbritannien, USA, Kanada, Australien och Sverige.

1.5. Metod

Detta arbete grundas främst på litteraturstudier och kompletteras med intervjuer eftersom litteratur i detta ämne är begränsat. Intervjuerna har gett oss en bredare förståelse inom ämnet och utifrån ett perspektiv från professionella som är verksamma inom ämnet idag. För att se vem som deltog i intervjuerna finns namnen under rubriken *mundlig kommunikation* i referenslistan.

Vi har även gjort platsbesök i nybyggda villaområden i Nordanå i Staffanstorps kommun och Råbylund i Lunds kommun för att få en uppfattning kring nutidens utformningar av entréträdgårdar. När vi besökte Nordanå hade vi som intention att fotografera olika entréträdgårdar och att göra en personundersökning men på grund av många avslag från boendena, kunde vi inte gå vidare med detta. Däremot studerade vi olika entréträdgårdars utformning i området och hur designen, eller brist på design påverkade vårt känsloläge. Det blev uppenbart att årstiden och brist på utvecklad vegetation påverkade vår uppfattning av platsen.

Samtliga illustrationer i arbetet är tolkningar baserat på intervjuer, litteraturstudier samt egna observationer vid platsbesök.

2. Aspekter som påverkar entréträdgårdens utformning

I detta och följande avsnitt (2.0 och 3.0) redovisas resultatet av de aspekter som vi har undersökt.

2.1. Det första intrycket

Ett gott första intryck är något de flesta siktar mot, inte minst när man gör entré. Torbjörn Andersson (1998) skriver i sin artikel att de första sex sekunderna är viktiga för människans inställning till platsen. Det är under den tiden som besökare fastställer om platsen blir ihågkommen eller inte, de sex sekunderna kan därför vara avgörande. I en intervju med konstnären Peter Dacke (2021) beskriver han att en entréträdgård annonserar ens identifikation utåt sett. En välskött framsida kan visa att ett trädgårdsintresse förekommer hos bostadsägaren medan en gräsplätt kan signalera att intresset saknas. Förbipasserande och besökare skapar sig en uppfattning om vem det är som bor där beroende på vad som signaleras utåt.

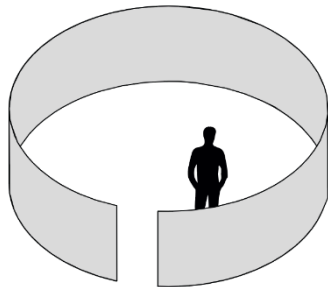
Landskapsingenjören och trädgårdsdesignern Helena Rosenlöf Egge (intervju, 2021) berättar att entréträdgården och hemmet är något som alla kan se, beskåda och bedöma. Utåt sett vill bostadsägare kommunicera att individen är en ”bra människa”, som tar hand om och bryr sig om, sköter sig och betalar skatt. Helena uppfattar att det är få villaägare som vill kommunicera det motsatta, exempelvis att ägaren har ”tappat greppet” och inte bryr sig om hur det ser ut runt omkring sig.

2.2. Påverka sinnesstämning

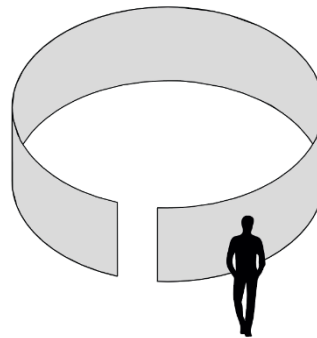
“I samma ögonblick som man träder in i arkitekturen ska man dessutom utföra en mekanisk, rentav prosaisk handling: pressa ner dörrhandtaget, dra åt sig armen, ta ett kliv tillbaka för att svänga upp dörrbladet och först därefter gå in.”

Thorbjörn Andersson, Utblick Landskap nr 2/98

Andersson (1998) beskriver processen när vi ska ta oss in genom ytterdörren. Dörren öppnas och du tvingas kliva tillbaka ett par steg. Om den i stället skjutits i från en hade det givit en mer naturlig övergång för att fysiskt ta sig in och det hade bidragit till en mer inbjudande känsla. Vidare i intervjun med Peter Dacke beskriver han en liknelse till detta. Beroende på utformning kan exempelvis konkava (figur 1) alternativt konvexa (figur 2) former har förmågan att framhäva olika känslor. Om en person står inuti ett cirkelformat rum uppstår en känsla av omslutenhet och omhändertagande. Om personen däremot står utanför cirkeln upplevs det motsatta, dvs exkluderad. Utformningen beror på vad platsen vill utstråla och en entréträdgård blir mer behaglig om den är inbjudande och på så vis bidra till en god sinnesstämning.

Figur 1: När en person står innanför cirkeln (konkav) uppfattas situationen som inkluderande. (Agace, Hansson 2021).

Figur 2: När en person står utanför cirkeln (konvex) uppfattas situationen som exkluderande. (Agace, Hansson 2021).

Skala och proportioner

Dee (2001) menar att skala och proportioner också är en viktig faktor för att få fram en stämning och känsla av en plats. Den mänskliga skalan infinner sig när omgivningens dimensioner är lik den mänskliga. Eftersom människan kan relatera till sin omgivning väcks känslor som trygghet och ett lugn vilket ger en positiv effekt. Luftvolymens proportioner i förhållande till människan kan vara avgörande för det emotionella och sociala värdet.

Helena Rosenlöf Egge (intervju, 2021) beskriver hur proportioner är en viktig del att ta med i en formgivning av en entréträdgård. Proportioner kan vara balansen mellan gröna- och hårdgjorda ytor men även skala. Är det ett stort hus krävs det att proportionerna ökar, medan om det är ett mindre hus dras skalan ner i stället. I ett villaområde står vanligtvis huskropparna i fokus och utgör en voluminös yta. En känsla av iakttagelse från fönsterpartierna infinner sig och byggnaden kan framstå som skräckinjagande dominant (figur 3). Adderas träd bryts luftvolymen och visuellt mjukar upp den solida fasaden. Träd kan även bidra till att förstärka (figur 4) eller tona ner en skala (figur 6) och som designer kan detta användas som en skalstock. Exempelvis kan ett träd intill ett högre hus ge en trygg känsla när en individ går under trädkronan (figur 5). Trädkronan kan uppträda som ett tak vilket skapar en rumslig känsla.

Bilderna nedan visar vad som händer när skalan förändras. Höjder och volym kan ge olika uttryck där människan sätts i olika sinnesstämningar. Bilderna visar även hur luftvolymen bryts när träd adderas.

Figur 3: Villa utan träd. (Agace, Hansson 2021)

Figur 4: Villa med litet träd (Agace, Hansson 2021)

Figur 5: Villa med mellanstort träd (Agace, Hansson 2021)

Figur 6: Villa med stort träd (Agace, Hansson 2021)

Fortsättningsvis förklarar även Peter Dacke (intervju, 2021) hur träd bidrar till förändringar i skala och på det viset påverka storleksförhållanden i positiv bemärkelse oavsett om det är intill en kolonilott eller ett slott. I ett villaområde där träd är placerade i entréträdgården skapas en koppling mellan tomterna (se skillnad mellan figur 7 & 8). Oavsett avståndet och tillgängligheten till grannar, signalerar trädkronorna en känsla av närvaro då de dyker upp över häckar och staket.

Figur 7: Visar villaområde utan träd (Agace, Hansson 2021).

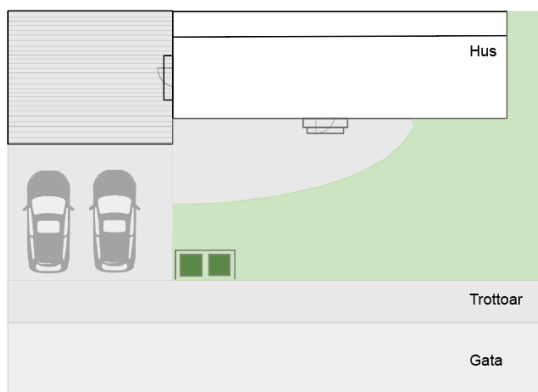

Figur 8: visar träd som hänger över till grannen. Luftvolymen bryts och träden länkar samman tomterna, på ett sett som tomterna i figur 7 saknar. Bilderna är en tolkning av Peter Dackes teori skriven ovan. (Agace, Hansson 2021).

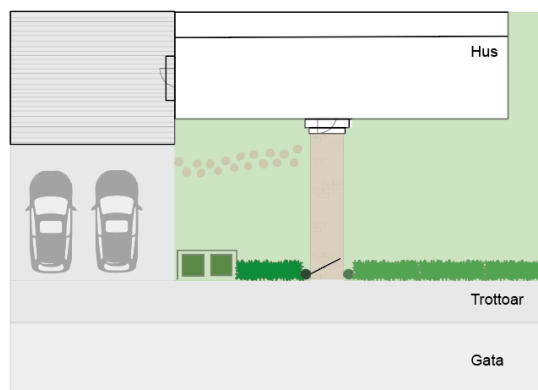
2.3. Människans rörelsemönster

Enligt Dee (2001) är det som trädgårdsgestaltare viktigt att tänka på hur rörelsemönstret kan påverkas och hur passagen mellan början och ett slut kan gestaltas. Att röra sig från en punkt till en annan kan bli en känslopräglad upplevelse (figur 11). Beroende på utformning av ingång och utgång kan en trädgårdsgestaltare påverka upplevelsen och där av känsloläget som uppstår på platsen.

Trädgårdsdesignern Helena Rosenlöf Egge (intervju, 2021) har märkt ett mönster i hur entréträdgården kan designas under sin karriär. När en utformning av framsidan gjorts har funktion och estetik varit två fokuspunkter hos kunden. När det kommer till gångar och rörelsemönster är tydlighet i utformningen essentiell (figur 10). Är det en otydlig ingång och passage kan besökare ledas till fel plats och hamna vid fel dörr, exempelvis grovfarstu eller förråd (figur 9). Ett tydligt gångstråk är viktigt för att besökaren ska ledas rätt, som ett sätt att förstärka passagen kan ytterligare inslag som exempelvis belysning och doft få gången att få en mer uppenbar och känslopräglad framtoning (figur 11).

Figur9: Saknar tydligt gångstråk som kan leda en till fel dörr (Agace, Hansson 2021).

Figur 10: Tydligt gångstråk som leder besökare från gata och parkering till huset (Agace, Hansson 2021).

Figur 11: Rumslig entré med tydliga gångar. Mer känslopräglad utformning med sittplats inbäddad av en doftande rabatt (Agace, Hansson 2021).

Framsida och baksida - två skilda beteendemönster

Vidare i intervjun med Helena Rosenlöf Egge (intervju, 2021) berättar hon att det tenderar att vara en skillnad på människans beteende när det handlar om trädgårdens fram- eller baksida. Människor är mer beredda på sociala interaktioner när de befinner sig på framsidan. Det beror på att chansen att stöta på grannen vid soptunnan, brevlådan eller med en förbipasserande är hög. På framsidan är det underförstått att det är okej att prata med varandra oavsett om personen är på ett socialt humör eller inte och villaägaren kan då senarelägga sina sysslor. Däremot är baksidan en mer intim och privat plats där middagar med familjen och gäster gärna hålls mer ostört och nyfikna grannar hålls utanför.

Larsen & Harlan (2006) skriver att i amerikansk kultur är skillnaden mellan beteendet på fram och baksidan av trädgård markant. Överlag är beteendet på baksidan mer avslappnat eftersom de boende inte är iakttagna på samma sätt som på framsidan. Med framsidan vill de boende kommunicera samt upprätthålla sin status och identitet och måste därför uppträda på ett visst sätt. Goffman (1956) använder termer som "front stage" och "back stage" som ett uttryck för att beskriva människans sätt att agera beroende på om en befinner sig på framsidan eller baksidan av trädgården. Framsidan blir "front stage" där grannar och förbipasserande blir publiken. Ägaren övergår till att bli mer eftertänksam gällande sitt beteende då medvetenheten om att bli iakttagen är stor. Däremot blir trädgårdens baksida en "back stage" där ägaren blir mindre synlig för allmänheten och beteendet blir mer avslappnat. Detta speglas tydligt i vilket uttryck trädgården ges då framsidan blir mer städad och genomtänkt medan på baksidan blir de boende mer oaktsamma, dvs att individen inte behöver tänka på sitt beteende.

2.4. Gemensam karaktär i villaområdet

Andrew Wilson (2008) skriver i en artikel publicerad i *Garden Illustrated*, vikten med samhörighet mellan grannar. För att styrka grannskapet i ett bostadsområde menar Wilson att boende bör inrikta sig på ett gemensamt engagemang kring entréträdgårdar och gröna ytor. När den enskilda entréträdgården ska planeras så är det viktigt att fundera över bostadsområdets karaktär som helhet.

Zmyslony & Gagnon (1998) skriver att det är vanligt att människor i bostadsområden återskapar vad de ser i sina kvarter. Människans beteende kan variera, vissa inspireras eller kopierar grannens utformning medan andra aktivt gör det motsatta. I Montreal har en studie gjorts på 646 stycken entréträdgårdar i bostadsområden där vegetativa och icke-vegetativa framsidor har jämförts. Resultatet av studien visar en tydlig upprepning av både växter och rumslighet. Wilson (2008) menar att det är viktigt att skapa en röd tråd genom bostadsområdet, inte nödvändigtvis kopiera andra trädgårdar utan snarare relatera till dem.

MHCLG, The Ministry of Housing, Communities and Local Government's i England har tagit steget längre och vill redan i planeringsstadiet av villaområden, involvera befolkningen. Myndigheten vill trycka på att den lokala befolkningen ska få delta under gestaltningsprocessen och på så sätt bidra till att skapa ett mer trivsamt och hållbart samhälle. Intentionen är att lokalbefolkningen blir kärnan i planeringen för att utveckla ett mer estetiskt tilltalande villaområde.

I förslaget skriver Bostadsminister Rt Hon Robert Jenrick MP:

“Instead of developers forcing plans on locals, they will need to adapt to proposals from local people, ensuring that current and new residents alike will benefit from beautiful homes in well-designed neighbourhoods.”

(Gov.co.uk, 2021)

2.5. Lagar och restriktioner som påverka utformning av entréträdgårdar

Det är inte självklart att gestalta vad som helst i en entréträdgård, utan det finns vissa lagar och restriktioner som bostadsägare måste förhålla sig till. I England finns det speciella restriktioner gällande hårdgjorda parkeringsytor på framsidan av trädgården, vilket oftast är entréträdgården. Restriktionerna verkställdes på grund av översvämningarna 2007 då dagvattenbrunnar blev överbelastade. Hårdgjorda ytor där genomsläppligheten av vatten är låg, exempelvis betongplattor och asfalt gör att vattnet leds till dagvattenbrunnarna. Ska en sådan yta anläggas måste bostadsägarna ansöka om bygglov. Används i stället porösa fogar och material såsom grus, tegel eller smågatsten, sipprar vattnet lättare genom direkt till grundvattnet och belastningen av dagvattenbrunnarna minskar (Wilson, 2008).

Även i Sverige har översvämningar i villaområden varit ett problem. Samma år, 2007 blev det överbelastning av dagvattenbrunnar i exempelvis Vellinge kommun. I en artikel i Sydsvenskan från augusti 2007 skriver Andreas Mattsson att det är invånarna själva som är orsaken till detta. Näset är ett gammalt sommarstugeområde där större villor har byggts och stora delar av trädgården har hårdgjorts. Följden blev ett lock på marken och vattnets enda väg ner blev till dagvattenbrunnarna.

Figur 12: fotografi från platsbesök i Råbylund. Runt uppfarten syns hårdgjorda ytor (Agace 2021).

År 2007 tillträdde en ny lag i Sverige, Lagen om allmänna vattentjänster (2006:412) som ger kommuner en lagrätt att höja avgifter för bostadsägare. Avgifterna har för avsikt att uppmuntra ägare att omleda vattenavrinning för att minska belastningen på dagvattenbrunnarna. Det är upp till varje kommun att arbeta mot en hållbar dagvattenhantering (Stenberg, 2013).

Tittar man i stället på restriktioner som förekommer i USA finns bostadsområden som går under HOA, Homeowner's association policy. Det är en juridisk förening där husägare måste förhålla sig till vissa riktlinjer och lagar. Föreningen ansvarar för utseende samt underhåll av bostadsområdena och kan ta ut en avgift samt kan vid misskötande utge böter. Beroende på vilket område, varierar policyn kring riktlinjer och begränsningar på vad ägaren får och inte får göra med sin bostad och tomt. Det kan exempelvis vara att HOA har fokus på att bevara det arkitektoniska ursprunget i ett område, människans välmående men även det estetiska uttrycket (Larsen & Harlan 2006). Beumer & Martens (2015) förklarar hur HOA i Phoenix High området trycker på att de som bor i området måste anpassa sina trädgårdar efter en viss estetisk standard. I detta fall ligger fokus på människans välmående där HOA vill ta in mer skugga och svalka i ökenklimatet. Fördelen med detta är att det ökar den biologiska mångfalden men nackdelen är att skötselnivån blir hög och kostsam då bekämpningsmedel och bevattnings nivån blir intensiv. I artikeln framgår det att 70% av hushållens vattenförsörjning går till att vattna trädgårdar och gräsmattor.

I undersökningen har liknande föreningar som HOA, inte förekommit i Sverige, däremot beskriver landskapsarkitekten Mona Wembling (samtal, 2021) att det är vanligt att det förekommer en form av tyst regel bland villaägare. Förändringar utåt sett som exempelvis en mur eller ett staket som inte håller det estetiska uttrycket i området, uppfattas som om det ekonomiska värdet för boenden i samma kvarter sjunker. En viss standard i helhetsintrycket har en stor betydelse för invånarna. Det ska upprätthållas en viss estetisk standard där element som synliggörs för det offentliga inte får lov att sticka ut.

I en dokumentärserie *Monty Don's American gardens* (2020) framkommer det att uttrycket av en entréträdgård i USA:s villaområden differentierar sig i jämförelsevis med europeiska entréträdgårdar. Vidare beskrivs det att återkommande för entréträdgårdarna är gräsmattor som sträcker sig från trottoaren in till husets fasad. Gemensamt för dessa entréträdgårdar är dessutom att tomten saknar avgränsning mot gatan och grannar såsom staket och häck (figur 13). Det är med avsikt som trädgårdarna utformas så här, att sätta upp ett staket är att stängsla in sin tomt. Entrétomterna är vanligen större i USA och viljan att ha öppet mot grannen och ut till gatan är stor. Det förekommer en lag i vissa villaområden som förbjuder ägare från att sätta upp staket inom 50 fot (ca 15,2 m) på framsidan. Avsikten med lagen

tros vara att området ska bevara en viss karaktär. I dokumentären framgår det i en intervju med en villaägare, att grannar kan uppleva det som frånstötande och ovänligt om en individ skulle sätta upp ett staket.

Figur 13: Houses along Weaver Avenue, Arcadia - BeverlyHills (F Chalfant 2011) (CC-BY-SA-3.0)

Bildtext: Exempel på entréträdgårdar i USA som saknar tydliga avgränsning mot grannar och gata. Observera: bilden har ingen anknytning till dokumentären.

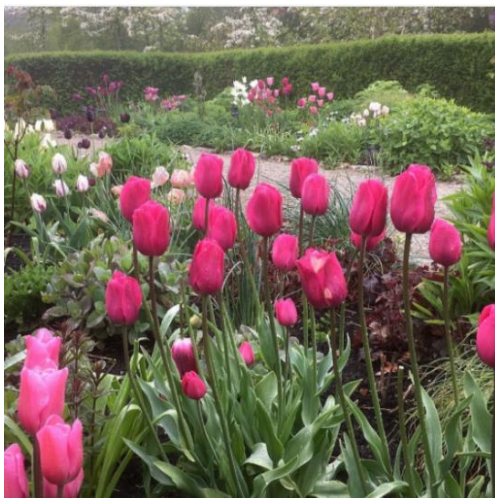
2.6. Klimat och beteende

I de nordiska länderna är det mörkt stora delar av året vilket gör att kontrasten mellan årstiderna framträder märkbart. Befolkningen tenderar att uppskatta årstidsvariationer allt ifrån knoppbildning till blomning och det ses som ett tecken på att ljusare tider är på väg.

“When trees stand leafless half the year, the pleasure is so much greater when they have leaves, and people particularly appreciate following the change of season in flower, bushes and trees”

Gehl, 2011, s 180 rad 5

Landskapsingenjören och trädgårdsdesignern Helena Rosenlöf Egge (intervju, 2021) berättar om värdet av växters egenskaper för att förlänga trädgårdssäsongen. Som trädgårdsdesigner får Rosenlöf ibland upplysa kunden om att en trädgårdssäsong kan sträcka sig längre än juni, juli och augusti. Genom valet av växtmaterial kan vi åstadkomma en förlängd säsong. Tidiga vårlökar såsom snödroppar och krokusar kan med sin blomning redan på våren bidra till en välkomnande känsla när besökare stiger in i entréträdgården. När sommaren har passerat och löven börjar falla är det viktigt att vintergröna växter får ta plats i trädgården.

Figur 14: Vår - lökar tittar upp. Den Engelska Trädgården (Cato uå).

Figur 15: Sommar - Rabatten står i full blom. Den Engelska Trädgården (Cato uå).

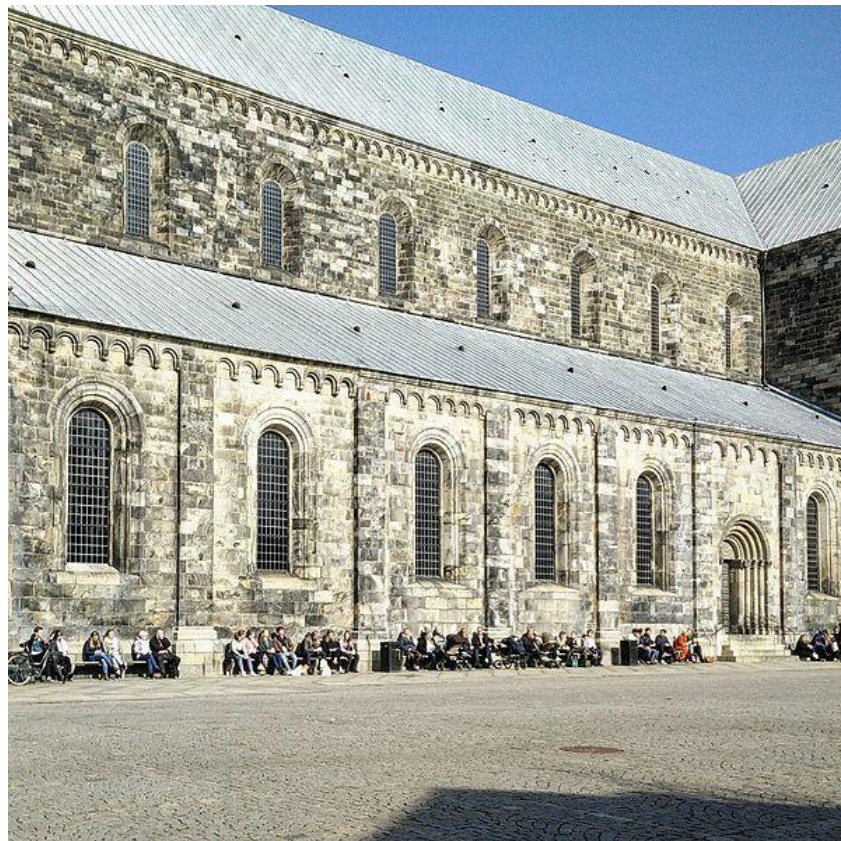

Figur 16: Höst - Vegetationen ger vacker höstfärg och fröställningarna står prydligt kvar. Den Engelska Trädgården (Cato uå).

Figur 17: Vinter - Bokhäck och gräset står kvar i bakkant och inslag av vintergrön häck framträder. Den Engelska Trädgården (Cato uå).

Solen har en särskild stor betydelse för människan i norra delen av jordklotet. Områden som exempelvis Storbritannien och Skandinavien, där soltimmarna är begränsade värdesätter befolkningen ljuset mer. Människan tenderar att söka sig ut till vårsolens ljus efter det mörka vinterhalvåret. Begäret efter solsken är så genomträngande att temperaturen blir obetydlig och personer tenderar att söka sig ut, vare sig det är till en uteservering eller trädgården (figur 18). Eftersom solljuset är mer närvarande och konstant i varmare länder såsom Italien skiljer sig beteendemönstret markant mellan länder (Gehl, 2011).

Figur 18: Soldyrkare vid Lunds Domkyrka (J Jönsson 2016) (CC-BI-SA-4.0)

Bildtext: Vid domkyrkan i lund har människor sökt sig ut för att njuta av solljuset.

För att göra det mörka vinterhalvåret ljusare menar Helena (intervju, 2021) att belysning kan vara en viktig anordning i entréträdgården. Funktionsbelysning till ytterdörr, gång och parkering underlättar de praktiska sysslorna, även effektbelysning är ljuskällor som bör planeras in i en entréträdgård.

2.7. Ekonomisk aspekt och status

Larsen & Harlan (2006) anser att en faktor som påverkar utformningen av en entréträdgård är bland annat ägarens inkomst, som kan spegla ägarens sociala status. Husägare med högre inkomst tenderar även till att förändra utformningen av sin trädgård efter trender.

Helena Rosenlöf Egge (intervju, 2021) berättar att människor har olika livsprioriteringar och där hennes kunder jobbar väldigt hårt för att kunna uppnå en viss livskvalité. Hon ser att ambitionsnivån på hus och trädgård i Stockholm har ökat enormt, där hemmet och trädgård representerar ens identitet och status. Att anlita en trädgårdsdesigner kan bli kostsamt och därför är det oftast höginkomsttagare som har denna möjlighet att designa hela trädgården. Medan med låg- och medelinkomsttagare, har tendenser att utföra mindre ingrepp såsom enstaka rabatter.

I en intervju med Anna Gustavsson (2021) berättar hon om sin erfarenhet inom yrket trädgårdsdesign. Anna berättar om ett mönster hon sett i höginkomstområden i Sverige som exempelvis Falsterbo och Vellinge där ett stort fokus har varit att synliggöra sina bilar. Exempelvis väljs oftast öppna carportar i stället för slutna garage. Däremot är önskan om att synliggöra sina bilar inget som kunder bokstavligt talar om, utan en tolkning av ett mönster som växt fram under hennes karriär.

Larsen & Harlan (2006) skriver i sin artikel om en undersökning som har gjorts i Phoenix, Arizona där bland annat de ekonomiska aspekterna har legat i fokus när det kommer till utformning av entréträdgårdar. Genom att jämföra inkomster i området har klassificering på låg-, medel- och höginkomsttagare gjorts. Undersökningen visar på att låginkomsttagare i genomsnitt väljer gräsmatta på framsidan. Medelinkomsttagaren föredrog ökeninspirerat landskap, dvs. kaktusar och suckulenta växter. Däremot var resultatet från höginkomsttagare likställt fördelat på ökenlandskap och oaslandskap, dvs torr mark med tillgång till vatten vilket leder till ökad grönska.

3. Mötet mellan det privata och det offentliga

I det här avsnittet belyses hur olika utformningar av entréträdgårdar kan påverka helhetsupplevelsen av entrén, samt gränsen mellan privat och offentligt.

3.1. Privat möter offentligt

Privata bostadsägare har ett stort inflytande på den visuella utformningen av sina trädgårdar. Det bidrar till att de har stor kontroll på om gränserna ska upplevas som privata, offentliga eller semi-offentligt. Tröskeln mellan en trottoar intill den privata trädgården är en viktig roll för det estetiska uttrycket men även utifrån den sociala aspekten mellan grannar och förbipasserande (se skillnad i figur 19 & 20) (Dee, 2001). Exempel på gränser kan vara en mur, häck eller staket och kan framstå som ett fysiskt hinder. Medan en öppen entréträdgård bidrar till att åtkomsten till och ifrån huset blir annorlunda, det upprättas både en fysisk och visuell genomsläpplighet (Swapan, Bay och Marinova, 2018b).

Figur 19: Hög häck ut mot gatan. Chans till social kontakt med förbipasserande och grannar uteblir. (Agace,Hansson 2021).

Figur 20: Låg häck ut mot gatan. Här finns chans till social kontakt med förbipasserande och grannar. (Agace, Hansson 2021)

Skiljelinjen mellan det juridiska ägandet och det visuella suddas ut. En trädgård kan uppfattas som en offentlig plats utan en fysisk tillgång. Ett lågt staket kan agera som en avgränsning till den privata tomten men du kan fortfarande se in vilket ger en visuell tillgång till trädgården. Genom att utforma sin trädgård till mer semi-offentlig kan sociala interaktionerna främjas. Det öppnar upp till möjliga konversationer mellan grannar och bostadsägare (Swapan, Bay och Marinova, 2018a). Gehl (2011) skriver att staketet kan fungera inte bara som en avgränsning utan även som en trygg punkt för konversation (figur 21 & 22). Hälften av konversationerna mellan grannar och bostadsägare sker oftast lutandes mot staketet.

Figur 21: Här skapas en visuell genomsläpplighet där chans till sociala interaktioner ökar. Notera bänken vid husfasaden som uppmuntrar ytterligare till konversation. Villaområde i Melbourne (Wembling 2019)

Figur 22: Här saknas visuell genomsläpplighet helt och förhindrar kontakt med förbipasserande. Villaområde i Melbourne (Wembling 2019)

En fallstudie har gjorts i ett villaområde i Perth, Australien varest man har studerat bostadsgator där kopplingar har gjorts på sociala interaktioner och fysiska avstånd mellan gatan och husen. Studierna har visat att de två faktorerna har inflytande på människans beteende och grannskapet. Genom att ändra på detta avstånd på entréträdgårdar i bostadsområden, skapas samhörighet vilket leder till att samhället blir mer hållbart (Swapan, Bay och Marinovas, 2018a). Effekten av ett större avstånd från den offentliga gatan till huset, minskar möjligheten till interaktioner. Därför är form och design en stor del av hur människan interagerar med sin omgivning. Finns det inget staket att luta sig mot, platser att sitta vid eller andra aktiviteter på framsidan, försvinner chansen till naturlig konversation. Att se grannar utföra sysslor såsom gräsklippning och bevattning i trädgården skapas en kedjereaktion och fler lockas ut i sina trädgårdar. Genom att berömma grannens arbete eller blomsterarrangemang, leder det till samtal (Gehl, 2011). Interaktionerna blir mer spontana vilket ökar sociala sammansvetsningar i bostadsområdena (Swapan, Bay och Marinovas, 2018a). Som designer och landskapsarkitekt är detta viktiga aspekter att analysera i gestaltungsprocessen (Dee, 2001).

3.2. Gränser

Swapan, Bay och Marina, (2018b) menar att en utformning av en entréträdgård kan spegla husägarens inställning till dess omgivning. Slutna entréer med tydliga gränslinjer ger ett fränstötande intryck. Däremot blir en öppen entréträdgård utan tydliga gränslinjer mer välkomnande (figur 23). De olika situationerna som beskrivs ovan kan därför i olika grad påverka de sociala interaktionerna mellan människor. En mur alternativt en häck som är högre än 6 fot (ca 1,8 meter) utgör en markant barriär mellan det privata och offentliga, platsen blir därav inte lämplig för sociala interaktioner (figur 25) (Swapan, Bay och Marina, 2018b). De höga häckarna agerar som väggar och ökar därmed ägarens integritet och privatliv (Wilson, 2008).

Tas däremot häckar och staket bort, blir platsen öppen och synliggjord för allmänheten (figur 24). Gehl (2011) menar att vid en öppen yta känner människan sig exponerad och individen vill därför söka sig till sidorna för en tryggare känsla. I en egen reflektion kan vi dra liknelser till en entréträdgård där figur 24 visar hur människan känner sig iakttagen på grund av den öppna platsen. Känslan förstärks ytterligare när personen i fråga går upp för trappan vilket kan ge effekten av att gå upp på en scen.

Figur23: Vegetationen i rabatterna är naturlig vilket kan bidra till att tydliga gränser saknas och ger ett mer välkomnande uttryck (Agace, Hansson 2021).

Figur 24: En lägre mur med vegetation som markerar tomtgränsen, med ett par trappsteg upp till gången mot ytterdörren. Stilen är mer steril och blev inspirerad av en del entréträdgårdar i Nordanå (Agace, Hansson 2021).

Figur 25: Hög häck som markerar tomtgränsen (Agace, Hansson 2021).

3.3. När gränser suddas ut

I detta avsnitt tar vi upp två exempel på villaområden, Friluftsstaden och Södra Ängby, där gränserna mellan privat och offentlig har tonats ner och där mötet suddas ut.

Friluftsstaden

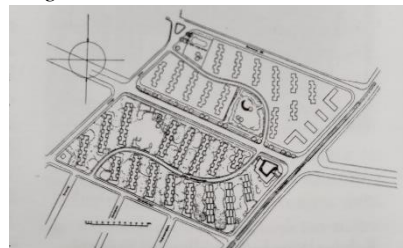
År 1948 stod Friluftsstaden klar i Malmö, och med sitt modernistiska uttryck och välplanerade gröna ytor, lyckades arkitekten sudda ut gränserna mellan det privat och de offentliga områdena. Här har arkitekten, Erik Sigfrid Persson, designat uteplatserna förskjutna med varandra och valt bort tydliga gränser såsom häckar och staket. På detta sätt får området en större helhet och där mellanrummen vävs in med varandra (Anderson et al. 2013,12). Av litteraturstudien får vi en uppfattning om att trädgårdarna går ihop i varandra, vilket ger en parklik känsla och kan då uppmuntra social aktivitet mellan grannar.

Figur 26

Figur 27

Figur 28

Figur 26 & 27: visar den öppna ytan som skapas när gränserna suddas ut, det bildar en parklik omgivning. Friluftsstaden (Jais-Nielsen 2013:12)

Figur 28: Översiktsplan över Friluftsstaden (Bülow- Hübe 2013)

Den vita staden- Södra Ängby

Ett annat exempel är bostadsområdet "Den vita staden" som designades av Albert Lilienberg och Ture Bergents år 1933. Området ligger i en kuperad tallskog i Södra Ängby, Stockholm. Bostäderna har varsamt byggts in i en tallskog för att skapa en viss karaktär till området där barrträden ska ligga i fokus. Gatan här ligger i nära anknytning till huskropparna, vilket gör att framsidan av trädgårdarna blir relativt små. Dessutom finns inga fysiska avgränsningar mellan tomterna såsom staket eller häckar, vilket gör att det blir en visuell genomsläpplighet. I och med de högresta tallarna som dyker upp på framsidan, ger detta en helhet till området och skapar även här en parklik känsla. Arkitekturen ger en effektiv känsla där de vita huskropparna möter de mörka barrträden (Anderson et al. 2013,146). Den vita staden är ett annat exempel som vi valt att uppmärksamma eftersom det saknas tydliga gränser vilket möjligtvis leder till sociala interaktioner och samhörighet mellan grannarna.

Figur 29

Figur 30

Figur 31

Figur29-31: Bilderna ovan är fotograferade i bostadsområdet "Den vita staden". Återkommande för entréträdgårdarna är de högresta träden som tillsammans skapar en helhet i området. (Österling 2013:146).

3.4. Tydliga gränser

Forest Row - East Sussex, England

Halvt fristående radhusområde som ligger ungefär 5 km sydöst om East Grinstead. Bilden är vald för att visa på kontrasten från Södra Ängby och Friluftsstaden, där tydliga gränser saknas. Fotografiet (figur 32) visar tydliga gränser mellan hus, gata och grannar. I området har byggnaderna en genomgående arkitektur och är placerade nära varandra. Som Wilson (2008) skriver om att höga häckar ökar de boendenas privatliv, kan vi dra en liknelse till bilden. Tomtgränsen längst till höger på bilden har förstärkts av både häck och staket vilken kan ge en ytterligare barriär mellan gata och hus. Fotografiet visar hur en upprepning av gränser i form av samma typ av häck, tillsammans bildar den gemensamma nämnaren i området. Platsen hade troligen uppfattats annorlunda om det inte funnits några gränser alls.

Figur 32: Semi-detached houses, Forest Row (N Chadwick u.å) (CC-BY-SA 2.0)

Bildtext: Tydligt markerande avgränsningar mot gata och grannar som förstärks med en kombination av häck och staket.

3.5. Platsbesök

Nordanå, Staffanstorp

Under ett platsbesök i ett nybyggt villaområde i Nordanå, ville vi undersöka entréträdgårdar och om det har fått en större vikt under uppbyggnaden. Området konstruerades under 2019/2020 strax utanför Staffanstorp och omsluts av öppna fält (Bjurfors, 2021). Flertalet av villorna har en mycket liknande arkitektur vilket i sig bildar ett repetitivt mönster inom området. På bilden ses staket som avgränsning mot grannen och ut mot gatan markerar endast en låg mur tomtgränsen vilket bidrar till att ge fri sikt från gatan intill husets fasad (figur 33). Denna typ av avgränsning återkom på fler entréer till villor i området.

Något som även uppmärksammades under platsanalysen var en tydlig upprepning och dominans av hårdgjorda ytor i form av parkeringar och gångar. Då många entréer såg liknande ut, uppstod funderingar kring vad det beror på. Möjligen ingår det i byggnadsentreprenörernas utformning av tomten och anlades i samband med nybyggnationen. Funktion var en tydlig röd tråd i områdets entréträdgårdar såsom hårdgjorda parkeringsytor, tillgänglighet till brevlåda och soptunnor.

Figur 33: Bilden visar ett av de husen vi besökte. Entréträdgården visar hårdgjordyta för parkering, staket som avgränsning mot grannar samt låg mur/upphöjd plantering som avgränsning mot gata. Fri sikt från gata till hus. (Agace 2021)

Råbylund, Lund

Ett annat område vi besökte var Råbylund i Lund som är uppdelat i olika etapper med villor och lägenhetsbyggnader. En del av området som vi tittade närmre på byggdes 2007 och består av villor med samma arkitektur (figur 34) (Habity, 2021). Tillhörande entréträdgårdar är relativt små där utformningen varierade. De flesta entréerna i detta område ligger i norrläge och skuggas av husen stora delar av dagen.

I området kunde vi se en variation hur olika gränser har gestaltats. Vissa har

valt att sätta en bokhäck, andra markerat med en rad kantsten eller bara en gräsplätt. Något vi såg som upprepades på varje framsida var ett mindre träd som bryter av husets vita fasad. Observationen kan bekräfta Helena Rosenlöf Egges (intervju, 2021) teori om hur träds egenskaper bryter av och mjukar upp fasaden (figur 34).

Figur 34: Två entréträdgårdar med stor kontrast av gränser. En med bokhäck och en med kantsten som avgränsning. (Agace 2021)

4. Diskussion

Som tidigare nämnt är ordet entréträdgård inte förklarat eller beskrivet i något uppslagsverk. Ordet i folkmun kan tolkas på flera sätt. I intervjuerna var första frågan som ställdes: “vad tänker du på när du hör ordet entréträdgård?” fick vi olika svar. Från personer som arbetar inom yrket trädgårdsdesign och landskapsarkitektur förstod direkt vad vi syftade på medan person som inte är verksamma inom yrket aldrig hade hört ordet som ett begrepp tidigare. Personerna inom trädgårdsyrket såg entréträdgården som en passage fram till husets ingång där vissa påpekade hur fokuspunkten i deras egen trädgård var just entréträdgården. En tydlig koppling av ordet gjordes till framsida trädgård såsom ordet “front yard” i engelskan. Personer som inte är verksamma inom yrket svarade att de associerade ordet entréträdgård till större sammanhang som exempelvis slott eller gods. Eller kopplade ordet till offentliga platser såsom tågstationens prydnadsträdgårdar.

I studien framgår det att vi med hjälp av små medel kan påverka människors uppfattning och känsla till en plats. I avsnittet *påverka sinnesstämning* beskrivs processen när vi vid ytterdörren ska ta oss in (Andersson, 1998). I en egen reflektion kan en liknelse dras till trädgårdens grind, redan här kan en viss sinnesstämning sättas. Öppnas grinden in mot huset leds besökaren och rörelsen framåt blir obehindrad, öppnas grinden däremot utåt kan det ge ett frånstötande intryck vilket enligt oss bör undvikas. Redan här, vid tröskeln från det offentliga till det privata, kan rörelsemönstret påverka och främja en känsla av att vara välkommen som besökaren. Plockas däremot grinden bort helt, saknas det ett fysiskt hinder vilket kan bidra till att den välkomnande känslan styrks ytterligare. Rörelsen mellan det privata och det offentliga blir därför fritt. Utifrån det offentliga kan ingången ge ett välkomnande intryck, däremot blir den privata känslan för ägaren inte densamma. En annan faktor som kan spela roll är grindens samt staketets utformning. Beroende på material, storlek eller design, kan detta också bidra till en viss karaktär utåt sett. Till exempel kan en järngrind med spjuttoppar signalera något helt annat än en trägrind med rundade toppar. Detta är ett ämne vi tror har en stor påverkan när det kommer till intryck och hade gärna fördjupat oss mer i och är ett förslag på vidare forskning.

Hur upplevs då platsen om tydliga gränser saknas och ytan är öppen fram till huset? I arbetet tar vi upp Gehls (2011) teori kring människans beteende på öppna ytor där folk tenderar att söka sig till element eller fasader som agerar skydd för att inte exponera sig. Liknelser kan vi dra från vår egna observationer under platsbesöket i Nordanå. Vid en bostad där vi var och knackade på, saknades bland annat tydliga element som utgör väggar och tak såsom häck, staket, träd, pergola eller buskage mot grannen, vilket gör att den rumsliga känslan uteblir. Platsen blir exponerad och därav vi, vilket kändes obekvämt som besökare, då vi kände oss iakttagna från både grannar och förbipasserande. Ett hus en bit därifrån med samma arkitektoniska uttryck hade ägarna valt att montera en pergola med vegetation på sidorna. När vi gick igenom entréträdgården kändes platsen mer välkomnande och en trygg sinnesstämning infann sig. Pergolan bidrog till en mer rumslig verkan och gav en omsluten känsla. I samband med besöket fick vi reda på att det var en trädgårdsdesigner som ritat entréträdgården tillhörande huset.

I studien framgår det att gränser till entréträdgårdar kan påverka sociala interaktioner, entréträdgården annonserar inte bara personens trädgårdsintresse utan även ägarens sociala intresse. En hög häck kan framstå som en tydlig gräns som signalerar att ägaren vill vara privat, är det i stället en låg häck skapas möjlighet till sociala interaktioner och ägaren framstår som en person som uppmuntrar till sociala möten. (Gehl, 2004). Däremot menar trädgårdsdesignerna Helena och Annas i intervjun, att en entréträdgård kan kombineras till att bli både privat och semi-offentlig. Genom att hålla en häck på ca 1,2 meter gör att när personer sitter ner, omsluts de och en privat känsla infinner sig. Ställer de sig i stället upp finns det möjlighet att starta konversation med förbipasserande. Detta kan vara en kreativ lösning och på så sätt kan ägaren själv välja graden av socialisering. De har även möjlighet att spontant bjuda in den förbipasserande för att slå sig ned och vidare konversera.

Vidare under platsbesöket i Nordanå såg vi även entréer med otydliga riktningar av gångarna som bidrog till att upplevelsen blev förvirrande. Ett exempel vi stött på var en uppfart som utmynnade i två gångstråk som ledde till två olika dörrar. Ingen av dörrarna annonserade huvudentré eller element som signalera vilken riktning besökare ska gå. En känsla av tveksamhet och osäkerhet uppstod direkt vilket styrker Helena Rosenlöf Egges (intervju, 2021) teori. I intervjun förklarar hon vikten av tydlighet i en utformning för att besökaren ska känna sig trygg. För att undvika förvirring och en osäkerhet hos besökare bör rörelsemönstret till och från huset vara markerat och annonsera var ingången är.

Eftersom Nordanå är ett nybyggt område med nyinflyttade, är vi medvetna om att entréträdgårdarna kommer se annorlunda ut och förändras med tiden. Människor

har olika intressen, prioriteringar men även olika ekonomiska situationer och därför kan utformningen av entréträdgårdar se olika ut.

Utifrån vad som framkommer i studien ser vi att delar av Sverige har problematik med översvämning och överbelastning i dagvattenbrunnarna pga. stora hårdgjorda ytor (Stenberg, 2013). Kanske borde även Sverige införa en lag likt den som finns i England, att ansöka om tillstånd för att få anlägga hårdgjorda ytor på framsidan av trädgården. Med stöd av studien kunde vi i både Nordanå och Råbylund ana en liknande situation där majoriteten av entréträdgårdarna hade hårdgjorda ytor för parkering och gångar. Om det är så att framsidorna anläggs innan huset säljs, kanske det är entreprenörerna som utformar entréträdgårdarna. I det fallet väger förmodligen den ekonomiska aspekten in och val av produkter som finns på marknaden, ska vara effektiva att anlägga och därav kostnadsbesparande. På så sätt kan husentreprenörer hitta ett kostnadseffektivt sätt att få fram en funktionell framsida. En annan aspekt som bidrar till en ökning av hårdgjorda ytor kan vara att det anses vara mer skötselfritt än rabatter och andra gröna ytor.

Utifrån ett hållbarhetsperspektiv bör hårdbelagda ytor i privata tomter minskas. Kanske kan vi i framtidens entréträdgårdar se en nedskärning av detta vilket gör att utformningen kan komma att se annorlunda ut. Exempel på framtidens markmaterial kan vara grus, gräsarmering, tegel eller smågatsten. Även porösa fogar mellan marksten kan ge god effekt för att vattnet ska sippra igenom. Något som även måste tas med i beräkningen är att många material är en ändlig resurs och därav inte alltid ett hållbart alternativ. Detta är ännu ett ämne som hade varit intressant att studera djupare. Vi som trädgårdsgestaltare men även byggentreprenörer som har kunskap inom ämnet, bör ta ansvar när hårdgjorda ytor planeras in.

Eftersom det finns en tydlig problematik kring detta, kan Sverige även ta inspiration av HOA i USA där restriktioner bör lägga lika mycket fokus kring ett hållbarhetsperspektiv som ett estetiskt. Riktlinjer för att uppnå detta kan vara val av hårdgjorda material och begränsa de ytorna. Men det kan även till exempel vara att uppmuntra villaägarna till att gynna biologisk mångfald genom att få in mer växter i sina entréträdgårdar.

Det går inte att undgå det faktum att människan måste förändra sitt beteende och börja tänka ur ett hållbarhetsperspektiv. Här känner vi ett ansvar att vidareförmedla den kunskap vi byggt upp under vår utbildning på SLU. Förhoppningsvis kommer eventuella framtida trädgårdar se annorlunda ut och att vi som framtida trädgårdsdesigners får vara med att bidra till detta.

5. Slutsats

Under arbetets gång har vi märkt att det inte går att generalisera hur entréträdgårdar utformas. Människan prioriterar olika beroende på trädgårdsintresse, ekonomisk situation och hur social individen är. I arbetet framkommer det att entréträdgården är en av de mest använda platserna i trädgården. Bostadsägare rör sig till och från husets ingång flera gånger om dagen, sysslor som att hämta posten, slänga soporna eller hämta något ur bilen. Trots att vi använder platsen dagligen blir entréträdgården ofta lägre prioriterad när det kommer till design och formgivning än när det gäller baksidan. Med hjälp av studien kan vi se att fokuset på utformning av en entréträdgård ligger idag främst på de praktiska delarna, där exempelvis en stor parkeringsyta prioriteras, plats för familjens cyklar samt att soptunnorna ska vara lättillgängliga för tömning. Vi som blivande trädgårdsdesigners kan med omsorg och medvetenhet gestalta för att förändra rörelsemönstret och hur en vistas i entréträdgården. Funktion och praktiska sysslor är essentiellt i denna del av trädgården, däremot kan vi med materialval och gestaltning förlänga vistelsen på platsen och därav ge utrymme för såväl funktion som ett utrymme att vistas på.

Vilka aspekter och element påverkar utformningen och upplevelsen av entréträdgårdar?

I studien har vi kommit fram till att aspekter såsom gränser, skala och proportioner, lagar och restriktioner samt ekonomiska situationer kan påverka entréträdgårdens utformning och därav upplevelse. Formgivare kan aktivt påverka hur trädgårdens framsida uppfattas och vilken karaktär den får genom att på olika sätt använda häckar, staket, murar, vegetation och olika sorters markmaterial.

Hur ser mötet ut mellan den privata bostaden och det offentliga utanför tomtgränsen?

Utifrån undersökningen kan vi se att mötet mellan det privata och offentliga varierar. Mötet som vanligtvis är den juridiska gränsen markeras oftast ut. Häck, staket eller mur är element som förtydligar gränsen.

En hög gräns kan framstå som en markant avskiljare ut mot gatan och entréträdgården uppfattas som mer privat. En låg gräns öppnar däremot upp möjligheten till kontakt med det offentliga utanför tomtgränsen, vilket kan leda till att sociala interaktioner främjas. Är gränsen inte tydlig kan en entréträdgård, beroende på sin utformning uppfattas mer välkomnande.

Referenser

- Andersson, T, Hallemar, D & Kling, A (2013). *Guide till svensk Landskapsarkitektur*. Stockholm: Arkitektur
- Barrett, C. "Paving Your Front Garden". Planning Portal. UK.
https://www.planningportal.co.uk/info/200130/common_projects/45/paving_your_front_garden [hämtad 2021-02-22]
- Beumer, Carijn, & Martens. "BIMBY's First Steps: A Pilot Study on the Contribution of Residential Front-Yards in Phoenix and Maastricht to Biodiversity, Ecosystem Services and Urban Sustainability". *Urban Ecosystems* 19, nr 1 (01 mars 2016): 45–76.
<https://doi.org/10.1007/s11252-015-0488-y>.
- Bjurfors (2021). *Villor i Nordanå*.
<https://nyproduktion.bjurfors.se/villor-i-nordana/#projektfakta>
[hämtat 2021-03-03]
- Dee, C (2001). *Form and fabric in landscape architecture: a visual introduction*. London: Sponv
- Gehl, J (2004). *Life between buildings using public space*. Enskede: TPB
- Goffman, E (1990[1959]). *The presentation of self in everyday life*. London: Penguin
- GOV.UK (2021). "All New Developments Must Meet Local Standards of Beauty, Quality and Design under New Rules".
<https://www.gov.uk/government/news/all-new-developments-must-meet-local-standards-of-beauty-quality-and-design-under-new-rules>
[hämtad: 2021-02-22]
- Habity (2021). *Decimantvägen*
<https://www.habity.co/bostader/bostad/hrn:usr:estate:estateinfo:2375535>
[hämtad: 2021-03-04]

- Larsen, L, & Harlan, S (2006). "*Desert Dreamscapes: Residential Landscape Preference and Behavior*". *Landscape and Urban Planning* 78, nr 1: 85–100. <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2005.06.002>. [hämtad: 2021-01-21]
- Mattsson, A. (2007). *Villaägare förvärrar översvämningar*. Sydsvenskan. 14 augusti <https://www.sydsvenskan.se/2007-08-14/villaagare-forvarrar-oversvamningar?redirected=1> [hämtat 2021-02-25]
- Monty Don's American gardens*. Säsong 1, avsnitt 1 (2020). BBC TOW, 10de februari. <https://www.bbc.co.uk/programmes/m000d2gm> [hämtad: 2021-02-07]
- Nationalencyklopedin (2021). *Entré* <https://www.ne.se/s%C3%B6k/?t=uppslagsverk&q=Entr%C3%A9> [hämtad 2021-03-02]
- Nationalencyklopedin (2021). *Trädgård* <https://www.ne.se/s%C3%B6k/?t=uppslagsverk&q=tr%C3%A4dg%C3%A5rd> [hämtad 2021-03-02]
- Stenberg, S (2013). "*Gräsarmering på villagator*". Grundnivå, G2E. Alnarp: SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning (f.o.m. 130101). <https://stud.epsilon.slu.se/6047/>. [hämtad: 2021-02-25]
- Swapan, Bay, & Marinova (2018). "*Built Form and Community Building in Residential Neighbourhoods: A Case Study of Physical Distance in Subiaco, Western Australia*". *Sustainability* 10, nr 6: 1703. <https://doi.org/10.3390/su10061703>. [hämtad: 2021-01-21]
- Swapan, Marinova, & Bay (2018). "*Understanding the Importance of Front Yard Accessibility for Community Building: A Case Study of Subiaco, Western Australia*". *Urban Science* 2, nr 2: 41. <https://doi.org/10.3390/urbansci2020041>. [hämtad: 2021-01-22]
- Torsson, B (1998). *Ankomst*, Utblick landskap nr. 2/98

Wilson, A (2008). *Front Gardens*, Garden illustrated, BBC. [Tidning]

Zmyslony, J, & Gagnon, D (1998). "Residential Management of Urban Front-Yard Landscape: A Random Process?" *Landscape and Urban Planning* 40, nr 4: 295–307.

[https://doi.org/10.1016/S0169-2046\(97\)00090-X](https://doi.org/10.1016/S0169-2046(97)00090-X). [hämtad: 2021-01-22]

Muntlig kommunikation:

Anna Gustafsson (2021-02-09). Trädgårdsdesigner [Intervju]

Helena Rosenlöf Egge (2021-02-19). Trädgårdsdesigner [Intervju]

Mona Wembling (2021). Landskapsarkitekt [Samtal]

Peter Dacke (2021-02-11). Konstnär [Intervju]

Figurförteckning

Figur 1–11, 19,20, 23–25: Agace, H. Hansson, A (2021). [illustration]

Figur 12, 33, 34: Agace, H. (2021). [fotografi]

Figur 13: Chalfant, F (2011). *Houses along Weaver Avenue, Arcadia - BeverlyHills* [fotografi]https://commons.wikimedia.org/wiki/File:WeaverAvenue_Arcadia-BeverlyHills_08_11.jpg [hämtad: 2021-02-26]

Figur 14: Cato, A (u.å) *Den Engelska Trädgården* [Fotografi]
https://www.instagram.com/p/B_jkHrDjmQD/ [hämtad 2021-03-15]

Figur 15: Figur 14: Cato, A (u.å) *Den Engelska Trädgården* [Fotografi]
<https://www.instagram.com/p/B9HfFf-jQia/> [hämtad 2021-03-15]

Figur 16: Figur 14: Cato, A (u.å) *Den Engelska Trädgården* [Fotografi]
<https://www.instagram.com/p/CHI4w5zDUzs/> [hämtad 2021-03-15]

Figur 17: Figur 14: Cato, A (u.å) *Den Engelska Trädgården* [Fotografi]
<https://www.instagram.com/p/BhJPe4vBGuK/> [hämtad 2021-03-15]

Figur 18: Jönsson, J (2016). *Soldyrkare vid Lunds Domkyrka* [fotografi]
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Soldyrkare_vid_Lunds_domkyrka.jpg
[hämtad: 2021-02-26]

Figur 21–22: Wembling, M (2019). *Villaområde i Melbourne* [fotografi]

Figur 26, 27: Jais-Nielsen (2013:12). I: *Guide till Svensk Landskapsarkitektur* [Fotografi]

Figur 28: Bülow- Hübe (2013:12). I: *Guide till Svensk Landskapsarkitektur* [Ritning]

Figur 29–31: Österling, O (2013, s 146). I: *Guide till Svensk Landskapsarkitektur* [Fotografi]

Figur 32: Chadwick, N (u.å). *Semi-detached houses, Forest Row* [fotografi]
<https://www.geograph.org.uk/photo/2928552> [hämtad: 2021-02-26]

